

پروفسر عبدالصبور فروزان

استاد کاليج در نیوجرسی امریکا

همایش علمی فرهنگی پیرامون چگونگی کاوش ، دریافت و نگاه داری آثار مدنیت بودائی افغانستان از معدن مس عینک درواشنگتن دی سی امریکا

دو نماینده دولت کرسی برعکس تصور و توقع من، دوفر دافغان نبود بلکه یکی دختر جوان خوشگل هندی باچشمان جذاب و گیسوان پرتاب بود که خود را مشاور وزیر صاحب معدن معرفی کرد، و دیگری مرد امریکایی و یارو پایی بود باچشمان آبی و موهای طلایی که از داعیه دولت افغانستان حرف میزد!

در مقاله قبلی که در مورد پدیده های ناگوار استخراج معدن مس عینک خدمت خوانندگان نگاشته بودم، وعده بر آن بودتا از کنفرانسی که در مورد مس عینک درواشنگتن دی سی، دایر گردیده بود، معلوماتی ارائه نمایم، و از آنچه که در آن کنفرانس گذشت، یاد آور شوم که جالب است و آموزنده و دردناک.

موضوع کنفرانس حفظ آثار گرانبهای باستانی تمدن عصر بودایی بود که در بالای معدن مس عینک موجود است و قدامت در حدود دو هزار سال دارند. مصارف این کنفرانس را موسسه یونسکو پرداخته بود که ابتکار مؤسسه دائر گردید.

در آن از دانشمندانیکه بیشترین آنها استادان دانشگاههای معتبر جهان بودند، دعوت بعمل آمده بود اکثریت این دانشمندان اهل باستان شناسی و صاحب نظرانی در مورد موزیم داری بودند. گرداننده کنفرانس رئیس مؤسسه (ارچ) که شخص دانشمند و اهل نظر است، برای حصول نتایج نیکو، تعدادی از متخصصین جیالوجی را نیز شامل این حلقه نموده بود که ایشان نیز استادان دانشگاه در کشورهای مختلف جهان بودند.

در کنفرانس که روزهای چهارم و پنجم جون سال گذشته انعقاد یافت، جوانب مختلف موضوع بصورت خیلی دلسوزانه و علمی مورد بحث و مذاقه قرار گرفت. ابتدا بحث و تحقیق در مورد وجود آثاری نظیر تمدن عصر بودایی و وفرت و غنای آن صورت گرفته که جالب بود و مایه حیرت برای همه زیبایی و لطافت هنری که در آفرینش این آثار یکبار رفته بود، یکبار دیگر سرزمین مارا و علمیت، دانش و هنر آفرینی مردم مارا بر ملا ساخت، که همه اشتراک کنندگان در تعجب بودند که این سرزمین از چه حالی به چه حالی در آمده است! و این آثار ناب و بی مانند در معرض خطر قرار گرفته بودند، در معرض خطر نابودی و ویرانی!

آری سرزمینی که مردمش را بابیر حمی میکشند و خودش را با قساوت قلب ویران مینمایند، باید آثار باستانی اش توته و پارچه شود، نابود گردد و از بین برود. چینایی های حسود با وسایط غول پیکر شان آمده اند تا آن تخریبی را که طالبان اجیروبی فرهنگ بالای بتهای بامیان انجام دادند، ایشان نیز بالای آثار گرانبهای تاریخی مس عینک اجرا نمایند!

زیبایی و لطافت هنری این آثار باستانی چنان با عظمت و دلپذیر بود که جمله دانشمندان شامل کنفرانس را آنقدر بخود جذب نمود که همه به وجد آمده بودند و میگفتند که این آثار بهیچ وجه و بهیچ قیمتی نباید ویران گردند.

بعد از آن رشته سخن به متخصصین جیولوجی و معدن داده شد که جوانب مختلفه معدن مس عینک به شکل علمی و فنی ارزیابی گردید. مشکلاتی که استخراج این معدن برای نواحی همجوار آن بوجود میآورد، یکایک مورد بحث و مذاکره قرار گرفت. مفاد و مضار آن سنجیده شد و اینکه چه بلایی

رابالای مردم آن نواحی ببار می‌آورد تشریح گردید. از ریایی هابیکه توسط متخصصین بیولوژی ارائه شد، جهت کنفرانس را تغییر داد و طرز دیداشتراک کنندگان کنفرانس را دیگرگون ساخت. آنچه از آفت و بلایی که استخراج این معدن بر مردم این نواحی بوجود می‌آورد، چنان سنگین و دلخراش تألم انگیز بر آورد شد که دیگر حفظ آثار ناب تاریخی در قدم دوم قرار گرفت و مسأله ای که مردم نواحی را چطور بایاد ازین آفت تراژید نجات داد و چطور جلوه وقوع تراژیدیهی انسانی را در آنجا بید گرفت، اولیت یافت.

در کنفرانس تقاضا شد تا بایاد از نماینده کشور چین دعوت بعمل آید چون طرف معامله میباشد. گرداننده کنفرانس در پاسخ فرمود که از ایشان چندین بار تقاضا بعمل آمد تا در کنفرانس اشتراک نمایند ولی حاضر نشدند و از شرکت ابا و رزیدند.

خبر کنفرانس به کابل رسید، دولت کرزی راترس و هراس فرا گرفت که مبادا کنفرانس کاری نماید که جلوه احقاق معامله ایشان را با چینیایی هابگیرد. در آغاز روز دوم کنفرانس بود که گرداننده کنفرانس ابلاغ کرد که نماینده های دولت آقای کرزی در راه است و بزودی خواهند رسید. این خبر اشتراک کنندگان کنفرانس را مسرور ساخت، چون سئوالهای زیادی نزد ایشان خلق شده بود که ضرورت به ارائه جواب داشتند و یگانه کسی که میتوانست به این سئوالها پاسخ دهد، همانا نماینده دولت کرزی بود و بس.

تازمان رسیدن این نمایندگان، جروبحت در مورد مسایل جریان داشت و مسایل داغ و داغتر میشد و موضوعاتی بروز میکرد که گیج کننده و حیرت انگیز بودند. مثلاً یکی از معماهایی که دریافت راه حلی برای آن جستجو شده نمیتوانست، این بود که چرا متن قراردادیکه میان چینیایی ها و دولت کرزی امضا شده است، بدست عامه قرار نمیگیرد و چرا هم دولت کرزی و هم چینیایی ها از حرف زدن در مورد مفردات آن خود داری میکنند و با وجود تقاضاهای مکرر مقامات بین المللی و شخصیت های معتبر علمی، متن قرارداد را بدسترس نمیگذارند؟ و معلوم شد که حتی بانک جهانی نیز از دسترسی به متن این قرارداد محروم است. این مطلب اشتراک کنندگان را مشکوک ساخته بود که حتماً «در زیر کاسه نیم کاسه ای است»!

ساعت یازده قبل از ظهر روز دوم بود که گرداننده کنفرانس اعلان کرد که نماینده های دولت آقای کرزی مع الخیر از کابل به واشنگتن رسیده اند و به زودترین وقت در کنفرانس حضور بهم میرسانند. این خبر امیداشتراک کنندگان را بیشتر ساخت که به سئوالها شان پاسخ می یابند. من هم بی صبرانه در انتظار آن بودم که یکی دو هموطن خود را ملاقات مینمایم و بوی وطن از ایشان به مشام میرسد. هنوز وقت زیاد به صرف نان چاشت مانده بود که دروازه اتاق کنفرانس باز شد و گرداننده کنفرانس با صدایی که همراه به هیجان بود، گفت اینک نماینده های دولت کرزی رسیدند و ایشان را در صدر مجلس جا دادند تا همه ایشان را بخوبی دیده بتوانند.

این دو نماینده دولت کرزی بر عکس تصور و توقع من، دو فرد افغان نبود بلکه یکی دختر جوان خوشگل هندی با چشمان جذاب و گیسوان پرتاب بود که خود را مشاور وزیر صاحب معادن معرفی کرد، و دیگری مرد امریکایی و یار و پایی بود با چشمان آبی و موهای طلایی که از داعیه دولت افغانستان حرف میزد! برای من که در انتظار دیدار دو نفر افغان بودم باور کردنی نبود، بخود گفتم که مگر خوابی، ولی خود را تکان دادم و دیدم که بیدارم و آنچه که میبینم حقیقت است و به اصطلاح مردم ما «از زیر پلو ملی برآمد»! سخت متأثر شدم که چه قحط الرجالی دامنگیر کشورم شده که از خود کسی ندارد تا از او نمایندگی نماید، و بخاطرم آمد سختهای دوست فرزانه ام استاد احمد ضیاء تخاری که صحبتش شیرین بود و حرفش پر از حکمت و همواره میگفت: «بچیم خراسان هم مال دار دو هم رجال». بهر حال بعد از معرفی مختصر این دو شخص به اشتراک کنندگان، هریک نوبت گرفتند تا به آنچه سئوالی که دارد پاسخ یابند.

چون موضوع بحث معدن مس عینک بود، بیشترین سؤال‌ها متوجه این دخترک زیبای هندی گردید و سؤال‌هایی مطرح گردید که آیا متن قرارداد اباخودآورده اند، آیا از متن قرارداد آگاهی دارند، آیا در هنگام قرارداد مسایلی از قبیل اثرات استخراج معدن در بالای محیط و صحت عامه ارزیابی گردیده، آیا تضمیناتی برای جبران خسارت محیطی و صحتی در نظر گرفته شده است و آیا از سر نوشت آثار باستانی موجود در بالای معدن در قرارداد چیزی یادآوری شده است؟ و تعداد بیشتری از این قبیل سؤالها. دخترک زیبای هندی با صداقت تام گفت که من متن قرارداد اباخودندارم، نه آنرا خوانده‌ام و نه دیده‌ام و نه توان ارائه جواب به این سؤال‌ها را دارم، چون مسلک من جیولوجی نیست و من تنها مشاور وزیر صاحب معادن در امور اجتماعی هستم.

شخص دوم که اقتصاد سیاسی خوانده بود، تا حدودی معلومات جمع کرده بود و به عده از سؤال‌ها پاسخ داد، ولی آنچه که مبهم بود بهمان ترتیب مبهم ماند. موصوف نیز اعتراف کرد که متن قرارداد اندیده و نخوانده و نمیداند که در کجاست! ولی افزود که شایعاتی را شنیده است که متن قرارداد برای دروز در سایت وزارت معادن گذاشته شده بود، ولی عاجلاً امر شد که آنرا از سایت بکشند! یکی از اشتراک کنندگان که دانشمند معتبری در باستانشناسی بود، و از ارزشمندی آثار ناب باستانی مس عینک خوب آگاه بود، به مصرف شخصی در تلاش شده بود تا این آثار را از ویرانی و نابودی نجات دهد. وی با مقامات چینی در تماس شده بود چینیایی‌ها برایش گفته بودند که این حرف‌هایی را که تومیزی نواست، در زمانیکه ما معدن را میخریدیم مقامات دولت افغانستان حرفی از موجودیت آثار باستانی و تاریخی بزبان نیاوردن و سخنی در مورد تأثیرات منفی استخراج مس بر محیط زیست و صحت مردم نزده اند. ایشان در تلاش گرفتن پول بودند. از آنچه که ایشان بیشتر حرف میزدند پول بود پول و ما درین موارد مسئولیتی نداریم، اگر آثار باستانی از بین می‌رود و یا محیط آلوده میشود، این به دولت افغانستان تعلق می‌گیرد نه به ما، ما مس ضرورت داریم و برای آن پول داده ایم. اشتراک کننده دیگر کنفرانس که او هم باستانشناس است و در صدد آن بود تا نابود شدن آثار باستانی مس عینک را جلوگیری نماید، اظهار داشت که او شخصاً با مقامات مختلفه حکومت کرزی ملاقات کرده و مسأله را با ایشان مطرح نموده است. مقامات دولت افغانستان و حکومت کرزی برای این دانشمند گفته اند که پیش از امضای قرارداد فروش مس عینک دولت افغانستان و حکومت کرزی از موجودیت آثار باستانی و تاریخی در بالای این معدن آگاهی نداشتند و این یک چیز نو برای دولت است.

جالب اینست که موجودیت آثار باستانی و تاریخی بالای معدن عینک حرف تازه نیست و تحقیقات باستانشناسی درین منطقه در سال 1960 آغاز شد که وقتاً فوقتاً مقالات و نوشته‌های بیشماری در مورد موجودیت آنها در مطبوعات کشور و مطبوعات کشورهای جهان به نشر رسیده است و دانشمندی چون محترم زم‌ریالی طرزی، محترم عبدالله مستمندی، محترم نبی یوسفزی و سایر باستان شناسان کشور تحقیقات و مطالعات مفصل درین مورد دارند، چطور میشود که یک دسته مردمی که خود را حکومت افغانستان می‌شمارند، از وجود چنین یک متاع ارزشمندی بی‌خبر باشند؟! اگر گردانندگان حکومت کرزی می‌خواستند چیزی درین مورد بدانند، به سادگی می‌توانستند که به دانشگاه کابل و یابه اکادمی علوم افغانستان مراجعه نمایند که درین کانونهای علمی تحقیقات فراوانی در مورد صورت گرفته و نوشته‌ها و آثار بیشماری در آنجا موجود است.

دانشمند دیگری در کنفرانس اظهار داشت که او با تعداد زیادی از وزرای کرزی ملاقات نموده و درین مورد با ایشان صحبت نموده است. برداشت این دانشمند چنین بود که اکثر وزرای کرزی به مسایل آگاه نیستند و غرق در موضوعات سیاسی و زدوبندهای درونی می‌باشند، هر یک تصمیم‌گیری مخصوص بخود داشته و هماهنگی کار میان شان موجود نیست.

اشتراک کننده دیگری که در مورد مطالعات وسیع کرده بود، اظهار نمود که چینیاییها در پلان دارند که تعداد اعظم کارمندان چینیایی باشند و تنها آن‌عه اموری که به سوئے پایین است از آنها استفاده خواهند

نمود و آنهم به تعداد محدود. هدف چیناییها ازینکار اینست که اگر اشتباهی در جریان استخراج معدن رخ دهد و محیط را متاثر سازد، افشا نگر در دست تولید نکند. این درس را چیناییها از کشورهای آفریقایی آموخته اند که اگر کارگر بومی زیاد باشد اشتباهات افشاشده و مجبور به پرداخت غرامات میگردند. همین دانشمندان اظهار داشت که مسأله اعمار خط آهن چندان واقعیت ندارد و چیناییها در مورد آن بی تفاوت اند و این معلوم میشود که در قرارداد چیناییها کدام مسئولیتی را برای اعمار آن بدوش نگرفته اند.

کنفرانس با صدور قطعنامه ای به پایان رسید و نکات ضروری در آن گنجانیده شد. چون هدف کنفرانس رانجات آثار باستانی معدن عینک تشکیل میداد، فشار بیشتر و توجه عمیق تر در رین راستا بود. قطعنامه عنوانی ملل متحد، یونسکو، بانک جهانی، وزارت خارجه امریکا و شخص حامد کرزی ارسال شد و دانشمندان مشترک مقالات و نوشته هایی در مطبوعات جهان نشر نمودند و مصاحبه های تلویزیونی رادیویی و مطبوعاتی در سراسر جهان صورت گرفت، و بدین ترتیب سرو صدادار سراسر جهان پیچید، و چینایی هادرک کردند که مسأله حادثه و فشارهای بین المللی بیشتر گردیده است. در ماه جنوری اعلان کردند که استخراج معدن مس عینک که قرار بود در سال 2014 آغاز یابد، الی تکمیل مطابعات باستانشناسی و انتقال آثار تاریخی از آنجا، به تعویق انداخته شده است. این خبر یک موفقیت خوبی است که باید به اشتراک کنندگان کنفرانس و گرداننده آن تبریک و تهنیت گفت، و دست آورد باارزشی است برای مردم افغانستان که بخشی از فرهنگ کهن و ناب کشور را از بربادی نجات داد.

اما بخش دیگر موضوع بحث کنفرانس که تأثیرات منفی ناشی از استخراج معدن مس عینک بر محیط زیست، بالای صحت عامه، از بین رفتن زمینهای زراعتی و مسموم شدن آبهای جاری و زیرزمینی است، دست ناخورده ماند. این بخش از جمله صدماتی دراز مدت است که چندین نسل قیمت آنرا خواهند پرداخت، و مردم مادامنگیر حوادث دلخراش و تراژیدیهای المناک آن برای سالهای دراز خواهند بود.

شکی نیست که چیناییها از هر دو مطلب آگاهند، هم از ارزش آثار باستانی و هم از اثرات ناگوار استخراج معدن بر صحت و زندگی مردم اطراف و نواحی معدن. اما تصمیم به آن گرفتند تا به بخش اول که موضوع آثار باستانی است، پاسخ گویند تا سرو صدا خاموش گردد، و از موضوع دومی که مربوط محیط زیست و صحت مردم میشود، کسی یادآوری ننماید و به تاق نسیان گذاشته شود. از جانب دیگر این تصمیم چیناییها صیغه سیاسی داشته و به منفعت ایشان است، زیرا آنها در مرحله حساسی قرار دارند و نمی دانند که بعد از خروج عساکر امریکا چه حالتی در افغانستان جاری خواهد بود. بدین ترتیب چینایی هاهم سرو صدها را خاموش ساختند و هم چگونگی اوضاع را در افغانستان بعد از 2014 پیش ازینکه مصرفی نمایند، دریافت خواهند کرد که مردم ما آنرا مسأله (یک تیر و دو فاخته) میگویند. بهر حال این تصمیم چیناییها به منفعت مردم افغانستان نیز است، زیرا اگر چیناییها استخراج معدن مس عینک را آغاز نمایند و اوضاع کشوری ثبات تر گردد، و ایشان معدن رانیمه کار رها نمایند، صدمات آن بالای مردم مانده صدها مرتبه بلکه هزارها مرتبه سنگین تر میباشد.

باید یادآور شد که نه تنها استخراج معدن مس عینک است که آفت و بدبختی برای مردم ما بار میآورد، بلکه سایر معادنی را که دولت کرزی خایانه بفروش رسانده است، پیامدهای ناگوار و دلخراش مشابه حتی شدیدتر و سنگین تر را برای مردم و وطن ما بوجود میآورد. اگر درباره عواقب ناگوار بهره برداری معدن آهن حاجیگک توسط هندیها، بهره برداری نفت و گاز توسط چیناییها و بهره برداری ذغال سنگ دره صوف توسط چیناییها برای تولید انرژی جهت ذوب سنگهای معدن مس عینک توجه نماییم و مورد ارزیابی قرار دهیم، دیده میشود که یک تصویر غم انگیزی برای

مامیهدوسرانجام افغانستان به بزرگترین کشور مسموم شده وزهرآلود جهان تبدیل خواهدشدکه نه زمینی درآن خواهدماند که زراعت کرد، نه آبی خواهدماندکه نوشید ونه هوایی که تنفس کرد. درینجامن وظیفه ام میدانم تاواقب ناگوارناشی از استخراج معادن کشورراتوسط بیگانگان یکایک به خدمت هموطنان عزیزم برسانم، تا باشدکه به همکاری سایر جیولوجیستهاوانجنیران کشورجلووقوع حوادث دلخراش پیامدهای الم انگیزناشی از استخراج معادن کشور توسط اجنبی هاگرفته شود. اکنون وظیفه هر جیولوجیست وانجنیر کشور است تادرین راستا همکاری نمایدو ادای دین کندوصدای مردم مارابه گوش جهانیان برساندوتوجه مقامات بین المللی رادرین مورد جلب نمایند، تاباشدمردم ما ازین ورطه بدبختی نجات یابندو ثروتهای طبیعی کشور از چپاول بیگانگان رها گردند.

تایپ و ارسال کننده : امان معاشر

نمونه های آثار باستانی و مجسمه به ارتفاع 5 تا 7 متر از ساحه معدن مس عینک ولایت لوگر به دست آمده است که متعلق به قرن دوم میلادی می باشد.